

Bildtext: Anpassade skyddszoner ligger inne på fält på platser där det finns risk för ytavrinning och erosion. Foto: Eva Skarbøvik.

Bildtext: Stefan Gustafsson. Foto: Privat.

Små gräsytor, stora miljövinster

Genom att så in vallgräs på de ytor som är som mest utsatta för ytavrinning gör lantbrukare Stefan Gustafsson en insats för miljön, samtidigt som han får tillskott i plånboken.

– På min gård handlar det om ytor som ger sämre skörd och som jag ändå får bruka separat, berättar Stefan.

Stefan Gustafsson är mjölk-, kött och spannmålsbonde i mellersta Sörmland. Han är en av de lantbrukare som fått ersättning för att ha anlagt anpassade skyddszoner på sina skiften.

– Min gård ligger i skogs- och mellanbygd och fälten är kuperade. Det blir vattensamlingar nere i sänkorna, berättar han.

Det är på erosionsbenägna marker, där det finns ytor som är utsatta för ytavrinning, som anpassade skyddszoner kan bli aktuellt. Vallgräs, eller vallgräs i blandning med vallbaljväxter, sås in på ytorna som en miljöåtgärd för att minska

övergödning av sjöarna och vattendragen i trakten. Det kan till exempel vara mark i anslutning till ytvattenbrunnar eller i svackor på åkermark.

Gräset fungerar som skydd

Forskning visar att så mycket som 90 procent av förlusten av fosfor från ett fält ofta sker på en yta som bara är 10 procent av åkern, i samband med snösmältning eller vid kraftiga regn.

– Att ha en anpassad skyddszon som fungerar som ett skydd på just den ytan är väldigt effektivt. Detta hindrar att partikelbunden fosfor via ytavrinningen transporteras vidare ut i vattendrag och sjöar och där bidrar till övergödning, berättar Emma Hjelm på Greppa Näringen.

För Stefan var det första gången, förra året, som han ansökte om ett åtagande om anpassade skyddszoner. Han hörde talas om anpassade skyddszoner genom en vattenrådgivare på ett möte med LRF.

– Jag snappade upp att det var en bra miljöåtgärd med hög ersättning och tog sedan kontakt med en rådgivare på Hushållningssällskapet. Det finns som sagt var några låglänta ställen på mina marker där det blir stående vatten på våren eller när det regnar mycket. Här brukar jag få så spannmål lite senare och skörden blir sällan bra. Att istället skapa en anpassad skyddszon verkade vara en god idé, berättar han.

Femårigt åtagande

Stefan ansökte om ett åtagande för tre ytor som tillsammans är cirka 2,3 hektar.

– Vallgräset sådde jag in i somras, när det var lite torrare. Att anlägga zonerna är ett engångsjobb, sedan är de på plats för hela åtagandeperioden, säger han.

Ibland uppfattas anpassade skyddszoner som odlingshinder men så ser inte Stefan det.

– I flera år har jag fått bruka dessa ytor separat på grund av deras läge, så det har ändå blivit flera körningar. Nu räknar jag med att jag inte ska behöva köra runt ytorna. Vid skörd lyfter jag bara redskapen och kör rätt över gräset, säger han.

Lantbrukare som vill söka miljöersättning för anpassade skyddszoner i SAM Internet behöver först hitta ytorna och sedan uppskatta storleken på ytorna.

För att få miljöersättningen måste varje enskild yta vara minst 100 kvadratmeter och tillsammans måste ytorna vara minst 0,1 hektar. Åtagandet är femårigt så när ytorna hittats behöver lantbrukaren bedöma att det passar att så in eller behålla redan anlagd vall på dessa ytor och att behålla vallen i fem år.

– Har du frågor om anpassade skyddszoner eller andra åtgärder för att minska erosion och förlust av fosfor från din åkermark och förbättra forsforutnyttjandet på gården kan du ta hjälp av Greppa Näringens rådgivning, exempelvis om

fosforstrategi. På greppa.nu hittar du rådgivare och kontaktpersonen på länsstyrelsen för ditt län, avslutar Emma.

Mer fakta om anpassade skydds-zoner

Syftet med anpassade skydds-zoner är att begränsa fosforförluster från åkern till vatten.

- Det ofta är lätt att se var de erosionsbenägna ytorna finns, de syns särskilt tydligt efter ett kraftigt eller ihållande regn. Det går också att ta hjälp av de erosionsriskkartor som man från 2024 ser i SAM-internet, för att hitta ytorna på dina skiften.
- Ersättningen för anpassade skydds-zoner höjdes förra året från 3 000 kronor per hektar och år till 10 000 kronor per hektar och år.
- Läs mer om anpassade skydds-zoner på Jordbruksverkets webbplats jordbruksverket.se

Mer fakta om erosionsriskkarta

När SAM internet öppnar i samband med SAM-ansökan 2024 kommer du som är lantbrukare att kunna titta på kartor där och se om det finns risk för erosion på dina skiften. Kartorna visar att det finns en beräknad risk och är därför inte facit utan ett hjälpmedel. Det är du som lantbrukare som kan avgöra om kartan stämmer med verklig risk.

På erosionsriskkartorna finns linjer som visar flödesackumulering det vill säga hur vatten förväntas att rinna på markytan.

Bildtext: Utsnitt från erosionsriskkartan. Linjerna visar flödesackumulering för vatten på skiftena. Mörkröd linje, riskklass 1, visar att det är stor risk för att stora mängder jordpartiklar kan transporteras på ytan. Riskklass 7, mörkgrön linje, visar på låg risk och om det inte finns andra skäl och bedömningar kommer länsstyrelserna inte godkänna ersättning för anpassade skyddszoner där. Denna karta kommer att finnas i SAM internet.